

MÜƏLLİF:
XALİD ƏBU SALEH

RAMAZANDA EDİLƏN PİS VƏRDİŞLƏR

TƏRCÜMƏ ETDİ:
SAHİB ƏSƏDOV

Ramazanda edilən pis vərdişlər

Həmd olsun aləmlərin Rəbbi olan Allaha, Allahın salamı və salavatı olsun peyğəmbərimiz Muhəmmədə, onun ailəsinə və səhabələrinə. Şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq olan haqq məbud yoxdur, təkdir və şəriki yoxdur. Şahidlik edirəm ki, Muhəmməd Onun qulu və elçisidir. Bundan sonra:

Dəyərli oxucular! Şəkk yoxdur ki, Ramazan ayının müsəlmanlar üçün xüsusi yeri vardır. Bu ay, ibadət və Allaha yönəlmək ayıdır. Bu ay şəhvətlərdən, qafilliklərdən və dünyaya bağlılıqdan qurtulma ayıdır. Bu ay ruhi yüksəlişə, ruhi təmizliyə nail olmaq üçün fürsət olan ayıdır.

Buna görə də iman əhli bu ayı sevinclə qarşılayır və bu ayda rəhmət, bağışlanma və oddan qurtulma diləyirlər.

Baxmayaraq ki, bu hörmətli ayda müsəlmanların çoxu Allaha tərəf yönəlir, üz tuturlar, lakin, bir çox xətalara vardır ki, bəzi insanlar bu ayda bu xətalara yol verirlər. Bu, o həddə çatır ki, artıq bu xətalara mübarək Ramazan ayında edilən pis vərdişlərə çevrilmişdir. Bu pis vərdişlərdən bəziləri bunlardır:

1 - Cİ VƏRDİŞ: RAMAZAN AYINI BAŞQA AYLAR KİMİ QARŞILAMAQ

Bəzi insanlar Ramazan ayına qədəm qoyduqda nə bu ayın fəzilətini bilmir, nə bu ayda tövbə etmir, tövbəsini təzələmir,

nə bu aya xalis niyyətlə və düzgün əzmkarlıqla hazırlaşmır, nə də bu ayın onun həyatında bir təsiri olmur.

Beləcə o vərdiş şəklində oruc tutur – o da əgər tutsa – və orucundan aclıq və susuzluqdan başqa bir şey bilmir. Amma, orucun hikmətlərindən, faydalarından, mənələrindən və məqsədlərindən heç nəyi ağılına gətirmir, orucun hökm və ədəblərindən nə isə bir şey öyrənməyi özünə çətinlik sayır. Heç şəkk yoxdur ki, belə bir insan artıq böyük bir xeyiri və savabı əldən vermişdir.

Saleh Sələflər Ramazandan altı ay əvvəl dua edərdilər ki, Allah onları Ramazan ayına yetirsin, altı ay da (Ramazandan sonra) dua edərdilər ki, bu ayda tutduqları oruclar qəbul olunsun!

Elə insanlar da vardır ki, onlar bu aya tab gətirmir, canları sıxılır, bu ayı onları şəhvət və ləzzətlərindən ayıran düşmən hesab edirlər. Belələri ola bilsin ki, oruc tutsunlar, lakin, onların orucları könüllü, sevərək tutulan oruc deyil, məcburi və ikrahla edilən bir əmələ çevrilir. Bu iki növ oruc arasında fərq isə aydındır.

2 – Cİ VƏRDİŞ: YEMƏK VƏ İÇMƏKDƏ İSRAFÇILIQ ETMƏK.

Ramazan ayı ilə əlaqəli pis vərdişlərdən biri də yemək və içməkdə israfçılıq etməkdir; (yeməyi) yeməkdə, (həddən çox ərzaq, qida məhsulu) almaqda, hədət etməkdə və s. İnsanlardan elələri vardır ki, bu aya yemək-İçmək tədarük edib saxlamaqla hazırlaşır və sanki, o qida və su tapılmayan

döyüşə və ya aclığa və ya qıtlıq ilinə hazırlaşır. (Belələri) orucun əsl məqsədinə əks olaraq hərəkət etmiş olurlar. Çünki, orucun məqsədlərindəndir ki, insan şəhvtləri azaltsın, xüsusən də qarın və övrət şəhvtlərini... bununla da onun Nöqsansız və uca Allaha yönəlməsi və qəlbini Allahın zikrinə, şükrünə və ibadətinə ayırması sağlam bir şəkildə baş versin.

Həmçinin, orucun məqsədlərindən; ehtiyacsız (və ya varlı) kimsənin aclığın, susuzluğun acısını dadmasıyla kasıbların və imkansızların çətinliklərini xatırlayaraq onlara rəhm etmələri, onlara yardım əlini uzatmaları, onların çətinliklərini və məhrumiyyətlərini yüngülləşdirməyə çalışmalarıdır.

Amma, o kəslər ki, səhərləri yemək içməkdən imtina edirlər, gecələri isə müxtəlif yemək-içməkləri israf edir və həddən artıq miqdarda yemək-içmək qəbul edirlər, belələrinin halı çox zaman ibadətə etməyə və Allaha yönələ bilməmək olur. Çünki, çox yemək-içmək halsızlıq, tənbəllik və rahatlıq axtarmaqla nəticələnir.

HƏMÇİNİN, PİS VƏRDİŞLƏRDƏN: Bu yemək-içməkdən qalan artıqların zibil yeşiklərinə atılmasıdır; Əgər o şəxslər işlərini daha da nizamlı etsəydilər, yeməyi ehtiyacları olan qədər hazırlayırdılar və yaxud da istədikləri yeməkləri hazırlayar, (qazanlarda) ehtiyaclarından artıq qalan yeməkləri kasıblar üçün ayıra bilərdilər. Bununla da Peyğəmbərin (səlləllahu aleyhi və səlləm) bu hədisinə əməl etmiş olardı: "Kim bir orucunu yedizdirərsə, ona onun misli qədər savab yazılır". (Tirmizi rəvayət etmiş və səhihləşdirmişdir).

3 - CÜ VƏRDİŞ: RAMAZAN SƏHƏRLƏRİ ÇOX YATMAQ.

Bir çox insanlar Ramazan səhərlərində oruc vaxtını azaltmaq üçün səhərləri çox yatmaq adətinə qurşanmışlar ki, bununla da aclıq və susuzluq hissindən qurtulsunlar. Belə kimsələr ola bilsin ki, bir neçə problemlə halda düşsünlər:

– Savab məşəqqətin (çətinliyin) miqdarı qədərdir. Necə ki, Allah Elçisi (salləlahu aleyhi və səlləm) Aişəyə (radiyəllahu ənhə) demişdir: "Lakin onun (Ümrənin) savabı sənənin yorğunluğun nisbətindədir". (Buxari, Muslim).

Hədisdə «nəsab» sözü keçir ki, bu da «yorğunluq və məşəqqət» anlamındadır. (Deməli) Belə insanlar oruc gününün səhərini yatmaqla keçirərlərsə, bəs nə ilə orucluların savabına çatacaqlar!?

– Həmçinin, Şərəfli zamanı zay etmək;
O zaman ki, bu insanın dəyərli sərmayəsidir. Beləcə, bu vaxtda öz nəfsini Allaha itaət, Onun Kitabını (Qurani) oxumaq və ayələrini düşünmək əvəzinə, vaxtını xeyir gətirməyən yuxuda keçirir. Əksinə, ola bilsin ki, namaz və s. kimi Allahın fərz etdiyi əməllərin tərkinə səbəb olduğu halda bunun pis nəticələri olsun.

4 – CÜ VƏRDİŞ: GECƏNİ YUXUSUZ QALIB, FAYDASIZ KEÇİRMƏK.

Həç bir şəkk yoxdur ki, pis əməl özü ilə özü mislində olan pisliyə gətirib çıxarır. Necə ki, o insanlar Ramazanın

səhərlərini yatmaqla və qəflətlə keçirirlər, eləcə də onlar Ramazanın gecələrini yuxusuz qalmaq, tənbəllik və insanlara əziyyət verməklə keçirirlər. Onlar ya küçələrdə, ya tində-dalanlarda, ya çayxanalarda, ya bazarlarda istirahət və vaxt keçirməkdə və ya evlərində ekranların və əyləncə cihazlarının qarşısında vaxtlarını qəflət bıçağı ilə kəsirlər. Peyğəmbər (salləllahu aleyhi və səlləm) buyurmuşdur:

"Qiyamət günü qul dörd şey barəsində soruşulmayınca ayaqları heç yana tərپənmez: Ömrü barəsində (soruşular), onu nəyə sərf etdi? Cavanlığı barəsində (soruşular), onu nə üzərində keçirdi? Malı barəsində (soruşular), onu haradan qazandı və haraya xərclədi? Əməli barəsində (soruşular), (dünyada) hansı əməlləri etdi?"

(ət-Tirmizi və əl-Bəzzər rəvayət etmiş, şeyx Albani isə «həsən» demişdir).

İbnul-Qayyim (rahiməhullah) demişdir: "Bu itkilərin ən böyüyü qəlbi və vaxtı zay etməkdir. Qəlbi zay etmək dünyanı axirətdən önə keçirməklə olur, vaxtı zay etmək isə uzun-uzadı arzu-xəyallarla (ümidlərlə) olur". (İbnul-Qayyim "əl-Fəvaid" kitabından).

5 -Cİ VƏRDİŞ: ÇOXLU TELEVİZORA BAXMAQ

İslam düşmənləri insanları azdırmaq və Ramazan ayında insanları Uca Allahın ibadətindən yayındırmaq üçün bir sıra yollara baş vurmuşlar. Bu yollardan bəziləri də müəyyən filmləri və s. teleserialları bu vaxtlarda istehsal edib qəsdli şəkildə Ramazan boyunca yaymalarıdır. Onlar Ramazan ayını sanki, teleseriallar (kinolar) və əyləncə proqramlarından

ibarət imiş kimi unuttururlar ki, insanlar bu filmlərin əsirinə çevrilsinlər. Hətta, elə bir saat olmur ki, televiziyalarda hansısa yeni film nümayiş etdirilməsin. Beləcə insan bir televiziya kanalından başqa birinə, bir filmdən başqa birinə keçir, hətta, Ramazan ayı bitir, o isə bu pis vərdişindən əl çəkmək bilmir¹.

Allah Elçisi (salləllahu aleyhi və səlləm) buyurmuşdur:

"Müsəlmanların üzərinə Ramazandan daha xeyirli bir ay gəlmiş deyildir. Münafıqlar üçün isə Ramazandan şərli ay yoxdur. Möminlər bu ayda ibadətə qüvvət toplamalarıyla tədarük görürlər. Münafıqlar isə bu ayda insanların qəflətləri və eyibləriylə (məşğul olmaqla) tədarük görürlər. Bu ay möminlərə qazanc, faciələrə isə müsibətdir".

(Əhməd və Beyhəqi rəvayət etmişdir. Əhməd Şakir isnadının səhih olduğunu demişdir, 8350; Şeyx Albani isə bu hədisi zəif görmüşdür).

6 – CI VƏRDİŞ: BƏZİ ORUC TUTANLARIN PİS ƏXLAQI:

Ramazanda edilən pis vərdişlərdən biri də bəzi oruc tutanların -Allah onları hidayət etsin – pis əxlaqlı

¹ Bəzi müsəlmanlar isə Ramazan ayında vaxtlarının çox hissəsini sosial şəbəkələrdən istifadə etməklə hədəf edirlər. Şəkk yoxdur ki, bu da orucun savabını azalda bilər. Bu, günahlara qapı açan pis vərdişlərdəndir. Bu ay bütünlüklə müsəlmanın islahına səbəb olmalı, gözün, qulağın, dilin və qəlbın, xülasə, bütün əzaların orucu olmalıdır. (Tərcüməçinin qeydi).

davranışlarıdır. Onlar tez qəzəblənir, söyüşü və lənətləməyi çoxaldır, əxlaqsız sözlər, yalan, böhtan və insanlara qarşı həddini aşan sözlər işlədilər. Təəccüb doğuran məsələ budur ki, əgər sən belə birisini tənbeh etsən, sənə oruc lu olduğunu hüccət gətirəcəkdir. Sanki, oruc pis əxlaqın, çirkin sözün və boşboğazlığın səbəbidir! Allaha and olsun ki, onlar bu iddialarında doğru deyildirlər. Belə danışmaq yalnız onların orucun həqiqətindən və hikmətindən cahil olduqlarına dəlildir.

Allah Elçisi (salləllahu aleyhi va səlləm) həqiqi orucunun insanların səhvlərindən keçən və orucu salamat qalsın deyər Xəliqini razı salmaq üçün öz haqqını belə istəməyən olmasını bəyan etmiş və buyurmuşdur: "Əgər sizdən birinizin oruc lu günü olarsa, çirkin söz söyləməsin və cahillik etməsin. Əgər bir kəs onunla savaşar və ya onu söyərsə, qoy desin: Mən orucam, mən orucam". (Buxari, Muslim).

Həmçinin, Peyğəmbər (salləllahu aleyhi va səlləm) orucun həqiqətini bəyan edərək demişdir: "Oruc tutmaq yemək və içməyi (tərk etməkdən) ibarət deyildir. Əslində faydasız işlərdən və çirkin sözdən oruc tutulur. Əgər bir kəs səni söyər və ya sənə qarşı cahillik edərsə, de ki: Mən orucam, mən orucam".

(İbn Xuzeymə və əl-Hakim rəvayət etmiş, Şeyx Albani səhih demişdir).

Həmçinin, Peyğəmbər (salləllahu aleyhi va səlləm) buyurmuşdur: "Kim yalan danışmağı, yalanla əməl etməyi və cahilliyi tərk etməzsə, (bilsin ki) Allahın onun yeməyini və içməyini tərk etməsinə ehtiyacı yoxdur". (Səhih əl-Buxari).

7 -Cİ VƏRDİŞ: İŞLƏDİYİ İŞİ YAXŞI YERİNƏ YETİRMƏMƏK:

Bu ayda (bəzi) insanlar məsul olduqları işləri yerinə yetirməkdə tənbəllik edirlər, hansı ki, bu işin qarşılığında məvacib alırlar. Görürsən ki, bir işdə işləyən məsul şəxs işində səhlənkarlığa yol verir, insanların xeyrinə olan işini və müamiləsini gecikdirir, işə də gec gəlir, işin qurtarma vaxtından da tez çıxır, buna isə orucu bəhanə edir.

Həmçinin, görürsən ki, (bəzən) müəllim olan şəxs də məsuliyyət daşdığı işi lazımınca yerinə yetirmir, dərsi gözəl şəkildə başa salmır, dərslərə gəlmir, tələbələrə diqqət göstərmir, onlara heç bir fayda vermir, bunun da bu işdəki üzürü kimi yenə oruc olması bəhanə gətirilir!

Bu hal (oruc tutmaq səbəbilə işinə laqeyd yanaşmağı bəhanə gətirmək) bir müəssisədə işləyən işçiyə, xəstəxanadakı həkimə, iş başındakı mühəndisə keçir. Bütün o şəxslər gərək işlərini ən yaxşı şəkildə yerinə yetirsinlər və orucu bəhanə etməsinlər. Çünki, yanlışlıq onların gecəni yuxusuz qalmasından və vaxtlarını düzgün tənzimləmədiklərindən dolayı baş vermişdir. Uca Allah buyurmuşdur: "Yaxşılıq edin! Həqiqətən, Allah yaxşılıq edənləri sevir". (əl-Bəqərə. 195).

Peyğəmbər (Allahın Ona salavatı və salamı olsun) isə buyurmuşdur: "Həqiqətən də Allah sizdən birinin bir iş gördükdə onu gözəl bir şəkildə bacarmasını Sevər". (Hədisi əl-Beyhəqi rəvayət etmiş, Şeyx Albani «həsən» görmüşdür).

8 – Cİ VƏRDİŞ: SƏHUR ETMƏYİ TƏRK ETMƏK VƏ YA TEZLƏŞDİRMƏK;

Bir çox insanların səhur yeməyini yemədən oruc tutmaları geniş yayılmış yanlışlardandır. Onlar sadəcə gecənin ortasından bir az əvvəl yedikləri axşam yeməyi ilə kifayətlənirlər.

Peyğəmbər isə (Allahın Ona salavatı və salamı olsun) bir çox hədislərdə səhur yeməyinə rəğbətləndirmiş, səhur yeməyini əmr etmiş və bunun fəzilətini bəyan etmişdir; bundan da Onun bu sözünü (hədisini) qeyd etmək olar: "Səhur edin. Çünki, səhur etməkdə bərəkət vardır". (Buxari, Muslim). Həmçinin, buyurmuşdur: "Bizimlə kitab əhlinin orucu arasındakı fərq səhur yeməyidir". (Muslim).

Səhuru gecikdirmək və səhurun gecə yuxusundan sonra olması da sünnədəndir. Peyğəmbərin (Allahın Ona salavatı və salamı olsun) səhabələri iftarı ən tez edən, səhuru isə ən gec edənlər idilər.

Zeyd ibn Sabitdən (Allah ondan razı olsun) rəvayət olunur ki, o dedi: Peyğəmbərlə birgə səhur yeməyini yedik. Sonra o namaza qalxdı. Ənəs (Allah ondan razı olsun) Zeydə dedi: "Əzanla səhur arası vaxt nə qədər idi?" Dedi: "Əlli ayə (oxunacaq müddət) qədər" (Buxari, Muslim).

9 – CU VƏRDİŞ: SON ON GÜNDƏKİ TƏNBƏLLİK:

Həmçinin, geniş yayılmış xətalardan biri də Ramazanın axır on günündə meydana gələn tənbəllikdir.

İnsanlar ayın əvvəlini Uca Allaha yönələrək tövbə ilə, Allah qorxusu ilə başlayır, məscidlərdə insanların sayı artır və onların çoxu Qurana bağlı olur, lakin, bu hal üzərində davam etmirlər. Əksinə, onlara yorğunluq və tənbellik halı yavaş-yavaş üstün gəlir.

Hər dəfə ay sona yaxınlaşdıqca onların tənbelliyi də artır, ta ki, iyirmi yeddinci gecəyə çatdıqda və itirdiklərini qaytarmaq istədikdə bu gecədə çalışar, sonra isə əvvəlki hallarına və ya bundan daha betər hala qayıdalar. Sanki, onlar üçün artıq Ramazan ayı başa çatmışdır. Bütün bunların hamısı Allah Elçisinin (salləllahu aleyhi və səlləm) üzərində olduğu hala müxalifdir. Çünki, o axır on gündə digər günlərdən daha çox (ibadətdə) əzmkar olar, çalışardı. Sahihu Müslimin "Səhih" əsərində Aişədən (radiyəllahu ənhə) olan rəvayətdə gəlib ki, Peyğəmbər (salləllahu aleyhi və səlləm) axır on gündə digər günlərdən daha çox əzmkarlıq göstərərdi.

Buxari və Müslimdə Aişədən (radiyəllahu ənhə) rəvayət olunub ki, axır on gün gəldiyi zaman Peyğəmbər (salləllahu aleyhi və səlləm) qurşağını bağlayar, gecəni ibadətlə keçirər və ailəsini də (ibadətə) oyadardı.

Ona görə də gərək mömin kimsə bu azsaylı günlərdə və gecələrdə Allaha itaətdə səbrli olsun ki, hətta, Qiyamət günü böyük əcrə və çoxlu savaba nail olsun!

10 – CU VƏRDİŞ: TƏRAVİH NAMAZLARINA LAQEYD YANAŞMAQ:

Geniş yayılmış xətalardan biri də bir çox insanların tərvih namazlarına laqeyd yanaşmalarıdır. Onlardan bəziləri heç tərvih namazı qılmır, halbuki, Allah Elçisi (salləllahu aleyhi və səlləm) buyurmuşdur: "Kim Ramazanı imanla və savabını Allahdan gözləyərək (ibadətə) durarsa, onun keçmiş günahları bağışlanar". (Buxari, Muslim).

Onlardan bəziləri imamla bir və ya iki təsliməni (yəni, iki rükəti və ya dörd rükəti) qılıb getməklə kifayətlənir. Allah Elçisi (salləllahu aleyhi və səlləm) buyurmuşdur: "Əgər bir kişi imam ayrılıb gedənə kimi onunla bərabər namaz qılarsa, ona gecəni ibadətlə keçirməyin savabı yazılar". (Əhməd və Sünən əhli rəvayət etmiş, Albani «səhih» demişdir).

11 – Cİ VƏRDİŞ: DAVAMLI OLARAQ ETİKAFI ÜZÜRSÜZ OLARAQ TƏRK ETMƏK;

Bir çox insanlar etikaf etməyi ağıllarından belə keçirmirlər, hətta, ömürlərində bir dəfə etikaf etməyi də düşünmürlər. Etikaf etmək Allah Elçisindən (Allahın Ona salavatı və salamı olsun) varid olmuş elə bir sabit sünnədir ki, bu əməli etməyə səy göstərənlər və buna rəğbət bəsləyənlər azdır. Möminlərin anası Aişə (Allah ondan razı olsun) demişdir: "Allah Elçisi (salləllahu aleyhi və səlləm) Allah Elçisi vəfat edincəyə qədər Ramazanın axır on gününü etikaf etdi, ondan sonra isə zövcələri etikaf etdilər". (Buxari, Muslim).

Xalid Əbu Salihin "Ədədətun Seyyi`ə tun fi Ramədan" adlı risaləsindən (mədərul vatən lin-nəşr – nəşriyyatı)